

A Strategic analysis of geographical and social relations with the security challenges of Arab tribes in southern Khuzestan

Reza Abdolrahmani^{1*}, Alireza Najafi², Javad Kiani³

1- Associate Professor of Social Sciences, Amin Police University, Tehran, Iran.

2- Assistant Professor of Political Geography, Amin Police University, Tehran, Iran.

3- PhD Student in International Relations, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 03 November 2022

Accepted: 01 July 2022

Extended Abstract

Introduction

Most countries (even the United States and Europe) are made up of many ethnic groups. This ethnic diversity can be a source of numerous political, ethnic-tribal, etc., challenges, as well as provide opportunities for the growth and development of the country and be a source of power. The ethnic and religious components and groups of the Iranian nation have a geographical-spatial sequence beyond the political borders of Iran, which have economic, social, and cultural interactions with each other. Ethnicities, in our country and, of course, in many countries, although they have played an important role in promoting cultural heritage, political and economic growth and development, and defending the territorial integrity of the country against threats, the developments that have taken place internally and externally show that this same ethnic diversity and ethnicity can, in a way, become a factor in the emergence of new threats and challenges. Undoubtedly, all the challenges and limitations faced by ethnic groups can be considered a serious obstacle to the formation of national identity and, of course, public order and security. Given the concerns and concerns about cultural and ethnic diversity in Iranian society and its consequences, this study aims to validate the multidimensional identity of Iranians (which itself can be a source of contradiction, conflict, and incompatibility and a source of unity) to examine and analyze the challenges of society's advancement concerning Arab-ethnic group with emphasis on the SWOT model, and enumerate strategies of convergence and reduction of divergence among the Arab-ethnic group.

Methodology

This qualitative-exploratory paper is based on the theory of Cohen and Minion (1996) and has been done using the SWOT model. Considering that the selection of participants in the qualitative research is made to obtain the most information about the phenomenon under study, therefore in this study, the statistical population of four classes or groups of "Deputies, Heads of Departments, and Experts of the Ministry of Intelligence of the Islamic Republic of Iran," "Elites and Professors of Political Science and Political Sociology in the Region," "Regional Political Officials," "Leaders of Regional Thoughts" were selected. Due to the quality of the research, the sampling method is non-probability and purposeful (heterogeneous: according to the four statistical populations mentioned above).

Results and discussion

---

* . Corresponding Author (Email: rar0664@yahoo.com)

Copyright © 2022 Journal of Geography. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

Based on all the calculations and analyzes performed in this study, it can be seen that the fourth strategy, "addressing the problems of ethnic groups, especially the Arab people in the field of elimination of deprivations and ..." (S4), ranked first among other strategies. "The strategy of monitoring the performance and activity of gasoline and CNG stations and testing the fuel supplied to be free of chemicals and construction activities such as it" (S8) has the second rank among other strategies. Due to sustainable and comprehensive development in this strategy, its high importance is evident. " The strategy of holding interactive meetings with members of the Ministry of Intelligence of the Islamic Republic of Iran and members of the Security Council to review strategies to strengthen the relations between the elders and influential tribes and other heads who are scattered, with the government and" ... (S5), also has the third rank third among strategies. "The information control strategy of the families of the disappeared, the socially dissatisfied and the like " (S3) is another essential strategy to achieve public and national security. "Continuous implementation of spatial and regional cleanup plans at different time intervals in the province, especially in areas contaminated with illegal weapons and other crimes" (S6), has the fifth rank among other strategies. "Strategy for creating centers, campaigns, and virtual media for exchanging knowledge and cultural products, making more use of the capacity of competent and local managers to prevent extremist and extremist currents, etc. " (S7) is in the sixth rank of the proposed strategies contract.

Strategies for coordination and cooperation between the judiciary and the prisons organization as much as possible in dealing appropriately and decisively with thugs and not granting them leave on certain days; implementing plans to fight against thugs and activating resources and informants and taking preventive measures regarding the identification and arrest of thugs (S1), and expanding resources and informants in the meetings held by the parties regarding the holding of upcoming elections and monitoring the activities of candidates in cyberspace (S2); despite their high importance, they are ranked last due to their emphasis on one dimension of security.

Conclusion

According to the totality of the analyses performed, it is observed that the proposed strategies are necessary for each other. The above prioritization only determines the temporal priority of the strategies over each other, and is based on the ethnic conditions of the region and beyond. And to achieve public and national security, it is necessary to pay attention to all these strategies and develop an action plan for strategies. By regularizing and implementing the strategies resulting from the above strategic plan, attention to ethnic issues will be such that it is possible to develop the region and space to achieve the goals and vision of development and increase public and national security.

Keywords: Security Challenges, Arab-Ethnic Group, SWOT Model, Khuzestan Province, Ethnic Distribution

تحلیل راهبردی مناسبات جغرافیایی و اجتماعی با چالش‌های امنیتی طوایف اعراب در جنوب خوزستان

رضا عبدالرحمانی^۱ - دانشیار علوم اجتماعی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
علیرضا نجفی - استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.
جواد کیانی - دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۲

چکیده

این مقاله با بررسی مخاطرات امنیتی متأثر از فضا و پراکنش طوایف محلی و اقوام، به‌تدوین یک چارچوب کلی برای تصمیم‌سازی و اولویت‌بندی راهبردهایی در مدیریت مسائل طوایف محلی پرداخته تا از خلال آن بتوان اثرات گرایش‌های افراطی طایفه‌ای نظیر پان‌عربیسم را بر امنیت ملی مدیریت کرد. روش تحقیق در این مقاله کیفی از نوع اکتشافی با تأکید بر نظرات کوهن و مینیون (۱۹۹۶)، و مددگیری از مدل SWOT انجام گرفته است. جمعیت مشارکت‌کننده مشتمل بر چهار گروه از نخبه‌ها، اساتید، مدیران و فرماندهان داخل ناجا ۱۸ نفر و بیرون از ناجا ۱۲ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدف‌مند تا اشباع نظری انتخاب شدند. پس از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته با جمعیت مشارکت‌کننده‌های فوق، چالش‌های امنیتی طوایف عرب در جنوب خوزستان ابتدا در چهار محور نقاط ضعف، قوت، تهدید و فرصت دسته‌بندی شده، سپس هر محور در چهار بعد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و سیاسی تقسیم، آنگاه ذیل هر یک از ابعاد چهارگانه مهم‌ترین نقاط ضعف، قوت، تهدید و فرصت در قالب گویه‌های قابل پرسش (احصاء شده از مصاحبه با نمونه‌ها) آورده شده و در انتها با استفاده از مدل چهارگانه سوات و ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی QSPM هشت راهبرد تدافعی استخراج و اولویت‌بندی شد. نتایج بدست آمده نشان داد، «راهبرد رسیدگی به مشکلات طوایف محلی علی‌الخصوص طوایف عرب موجود در جنوب خوزستان در حوزه رفع محرومیت‌ها و بازسازی فضایی منطقه»، «راهبرد نظارت بر عملکرد و فعالیت جایگاه‌های سوخت بنزین و CNG و تست سوخت عرضه‌شده جهت عاری بودن از مواد شیمیایی و فعالیت‌های عمرانی نظیر آن»، «راهبرد برگزاری جلسات تعاملی با اعضای جامعه اطلاعاتی و اعضای شورای تأمین در خصوص بررسی راهکارهای تحکیم روابط بزرگان و متنفذین عشایر و سایر روسای که پراکنده‌اند، با حاکمیت» به عنوان سه راهبرد از مهم‌ترین راهبردهای مدیریت مسایل قومی و ارتقاء امنیت ملی در جنوب استان خوزستان می‌باشد.

واژگان کلیدی: چالش‌های امنیتی؛ قوم عرب؛ پان‌عربیسم؛ استان خوزستان

مقدمه

اکثر کشورهای جهان (حتی آمریکا و اروپا) از اقوام متعدد تشکیل یافته‌اند. این تنوع قومی می‌تواند هم منبع چالش‌های متعدد سیاسی، قومی- قبیله‌ای، و... باشد و هم فرصت‌هایی را برای رشد و توسعه کشور فراهم ساخته و منبع قدرت محسوب شود (سعدآبادی، پورعزت، عباسی، ۱۳۹۲: ۵۲). با این وصف شواهد برای نمونه استون و استون (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که قوم‌گرایی و تعصبات قومی وجود دارند؛ به قسمی که «گیدنز» بر این باور است که نژادپرستی و تبعیض قومی^۱ نه تنها هنوز در اروپای غربی (مانند فرانسه، سوئیس، هلند و سوئد) پابرجاست، بلکه نشانه‌هایی وجود دارد که رو به افزایش است (گیدنز، ۱۳۸۸: ۳۰۷). هر یک از قومیت‌های کشورمان، با آن که در دو بخش به هم پیوسته مرکزی و پیرامونی پدید آمده‌اند؛ به شکل بالقوه، ظرفیت قابل توجهی برای ادغام در مصالح ملی، مشارکت سیاسی و حفظ و حراست از کشور دارند (اخوان‌مفرد، هندیانی و زینال‌نژاد، ۱۳۸۷: ۴۱۰). بخش پیرامونی بر خلاف بخش متراکم و متجانس مرکزی، دچار گسیختگی است و مجموعه‌ای متنوع از گروه‌های فرهنگی و قومی را در بر می‌گیرد (پیشگاهی فرد و امیدی اوج، ۱۳۸۸: ۵۲). اجزا و گروه‌های قومی و مذهبی ملت ایران، دنباله جغرافیایی- فضایی در آن سوی مرزهای سیاسی ایران دارند، که با یکدیگر دارای تعاملات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشند (حافظ نیا، ۱۳۸۱: ۱۴۹). بررسی پیشینه تاریخی اقوام در ایران نشان می‌دهد که قاعده کلی حاکم بر مناسبات اقوام ایرانی بر مدار همدلی و زیستی مسالمت‌آمیز استوار بوده است اگرچه در مقاطعی محدود، سطوح مختلفی از تنش و بحران را نیز تجربه کرده است (عصاریان نژاد، ۱۳۸۳: ۳۲).

قومیت‌ها، در کشور ما و البته در بسیاری از کشورها، اگر چه نقش مهمی در ارتقای میراث فرهنگی، رشد و توسعه سیاسی و اقتصادی و دفاع از تمامیت ارضی کشور در برابر تهدیدات داشته‌اند، اما تحولات رخ داده در ابعاد داخلی و خارجی نشان می‌دهد که همین تنوع قومی و قومیت‌گرایی، خود می‌تواند به نوعی، به عاملی جهت ظهور تهدیدات و چالش‌های جدیدی تبدیل شود (دعاگویان، ۱۳۹۸: ۱۳۹) به تعبیر دیگر اقوام ایرانی هم امتیاز و فرصت گرانبهایی در راه تحول و توسعه ایران (و در اینجا نظم و امنیت) اند و هم می‌توانند در شرایط بحران‌های داخلی و خارجی؛ چالش‌هایی برای هویت، وحدت، نظم و امنیت ایجاد کنند. بدون تردید تمام چالش‌ها و محدودیت‌های فراروی اقوام می‌توانند به عنوان تهدیدات امنیتی، مانعی جدی در جهت شکل‌گیری هویتی ملی و بالطبع نظم و امنیت عمومی تلقی شود. مضافاً این که در ایران از نظر فضایی، با دور شدن از بخش مرکزی کشور به سوی نواحی مرزی، توسعه‌نیافتگی به وضوح مشاهده می‌شود که می‌تواند عنصر واگرایی را در مناطق مرزی تقویت نماید (بابایی و سلطانی، ۱۳۹۶: ۱۳۹).

با این وصف تحلیل ثانویه داده‌های یک تحقیق در بین هشت قوم ایرانی شامل ترک، کرد، لر، عرب (هاشمی، ۱۳۸۶: ۱۳۵) فارس، بلوچ، ترکمن و طالش (میرحیدر و همکاران، ۱۳۹۲؛ نقیب‌السادات، حیات‌مقدم و قدسی، ۱۳۹۱: ۸۱)؛ یوسفی و اصغریور ماسوله، ۱۳۸۸: ۱۲۵-۱۴۴) نشان می‌دهد که اولاً قوم‌مداری در نزد همه اقوام ایرانی وجود دارد و در برخی بالاست، در عین حال کمترین قوم‌مداری از آن عرب‌هاست (یوسفی و اصغریور ماسوله، ۱۳۸۸). ثانیاً قوم‌مداری از یک سو سبب تضعیف روابط همزیستانه‌ی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از سوی دیگر باعث تشدید روابط تعارضی (اخوان‌مفرد و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۱۵) در بین اقوام می‌گردد (یوسفی و اصغریور ماسوله، ۱۳۸۸: ۱۲۵-۱۴۴) و ثالثاً قوم‌مداری مانع از شکل‌گیری تنوع هویت جمعی (قومی) در شبکه روابط بین قومی می‌شود (سعدآبادی، پورعزت،

عباسی، ۱۳۹۲). در ایران ظرفیت‌سازی از نقش بالقوه اقوام در اتحاد ملی ایران عمدتاً در متن اصول قانون اساسی کشور^۱ نهادینه شده است (خلیلی، ۱۳۸۷: ۸۵). با توجه به دغدغه‌ها و نگرانی‌های موجود در خصوص تنوع فرهنگی و قومی در جامعه ایران و پیامدهای ناشی از آن، این تحقیق بر آن است تا ضمن صحنه‌گذاری بر هویت چند بعدی ایرانیان (که خود می‌تواند هم منبع تناقض، تعارض و ناسازگاری و هم منبع وحدت، یگانگی و انسجام باشد)، چالش‌های پیش‌روی جامعه در خصوص طوایف محلی اعراب در جنوب خوزستان را با تأکید بر مدل چهارگانه سوات‌آمورد بررسی و تحلیل قرار داده، راهبردهای هم‌گرایی و کاهش واگرایی در بین طوایف مذکور را احصاء نماید. به تعبیر دیگر هدف این مقاله بررسی احتمال وقوع چالش‌های امنیتی طوایف محلی اعراب در جنوب خوزستان با تأکید بر ارائه راهبردهای جغرافیایی و اجتماعی است.

در ادامه، به برخی از مطالعات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش، اشاره می‌شود.

امیری (۱۴۰۰) در تحلیل پراکنش نیروهای مرکزگرا و مرکزگریز اذعان داشته که به طور کلی، پراکنش نیروهای مرکزگرا و مرکزگریز در سطح استان کرمانشاه به سه شکل: ناحیه غرب استان با مرکزگریزی نسبتاً بالا، ناحیه مرکزی و جنوبی با مرکزگریزی متوسط و ناحیه شرق با مرکزگریزی نسبتاً کم مشاهده می‌شود. بابایی اقدام و همکارانش (۱۳۹۶) تحلیل رابطه پایگاه اجتماعی و اقتصادی قومیتها با جدایی‌گزینی شهری به این نتیجه رسیدند که، بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی قومیتها و جدایی‌گزینی فضایی آنان رابطه علی‌ومعلولی وجود دارد. با این وصف یافته‌های انواری (۱۳۹۷) نشان داد که در برخی اقوام رابطه معناداری میان شکل‌گیری محله‌های و قومیت وجود ندارد و اقوام مختلف به صورت پراکنده در همه محله‌های شهر زندگی می‌کنند. نواح، نبوی و حیدری (۱۳۹۵) طی مقاله‌ای به رابطه میان احساس طرد اجتماعی با قویت پرداخته، به این نتیجه رسیدند که قومیت تأثیرات قابل ملاحظه‌ای در احساس از خود بیگانگی، و طرد اجتماعی دارد. حیدری و نواح (۱۳۹۵) در مقاله خود تحت عنوان «بررسی هویت قومی و تأثیر آن بر احساس طرد اجتماعی» دریافت که متغیرهای تعصب قومی، تعلق قومی، نگرش به هنجارهای قومی رابطه معکوس و معناداری با متغیر ملاک (احساس طرد اجتماعی) دارند. لطفی (۱۳۹۵) در بررسی توزیع جغرافیایی قومیت‌های ایران و نقش آن بر تحولات آینده، یادآور می‌شود که برخی از نیروهای گریز از مرکز در مرز بلوچستان و کردستان وجود دارند که تا حدودی و در برخی از مواقع به عنوان کانون‌های بحران‌زا مطرح شده‌اند. کردها در عراق و بلوچ‌های پاکستان می‌توانند به عنوان کانون‌های ایجاد تنش و بحران مطرح باشند که همین امر باعث شکل‌گیری تحولاتی در آینده و در مرزهای مذکور شود. محمدی و خالدی (۱۳۹۳) با تأکید بر اینکه اقوام عمده ایرانی دارای پراکنش جغرافیایی فرامرزی هستند، نتیجه‌گیری کرده که این پراکنش فرامرزی اقوام ایرانی تهدیدی برای کشور به حساب نمی‌آید. میرحیدر و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیق خود با عنوان «نقشه‌های القایی و تحریف واقعیت قومی در ایران» با توجه به اینکه طی دهه‌های گذشته سطوح متفاوتی از گرایش‌های جدایی‌طلبانه در بین اقوام ایرانی آشکار شده و نقشه‌های متعددی از محدوده فضایی این اقوام منتشر گردیده، هدف پژوهش خود را، بررسی نقشه‌های ترسیم شده توسط چهار قوم کرد، عرب، ترک و بلوچ اعلان کرده است. یافته‌های تحقیق آنها نشان داد که این نقشه‌ها به دلیل مرکزیت دادن به قلمرو اقوام مورد نظر، دستکاری موقعیت آنان، گسترده‌تر نشان دادن محدوده اقوام و امتداد آن تا مناطق استراتژیک سیاسی و

۱. حق مشارکت در امور سیاست در اصل هفتم، بهره‌مندی از حقوق مساوی در اصل نوزدهم، برابری همگان در برابر قانون در اصل بیستم، ممنوعیت تفتیش عقاید مردم در اصل بیست و سوم، بهره‌مندی همگان از امنیت فکری در اصل بیست و پنجم، آموزش و پرورش رایگان برای همگان در اصل سی ام.

2. SWOT (Threats) و تهدیدها (Opportunities)، فرصت‌ها (Weaknesses)، ضعف‌ها (Strengths) سرواژه کلمات قوت‌ها

اقتصادی و کاربرد اسامی، رنگ‌ها و نمادهای خاص ماهیتی القائی دارند و سعی در تحریف واقعیت برپایه اهداف و نیات خود دارند. کریمزاده، علوی، احمدی‌راد (۱۳۹۲) در بررسی وضعیت احساس محرومیت نسبی، میزان تعلق به هویت قومی و هویت ملی در میان تحصیلکرده‌های قومیت عرب استان خوزستان به این نتیجه رسیدند که رابطه معنادار بسیار قوی‌ای بین محرومیت نسبی با هویت قومی در ابعاد مختلف و هویت ملی و همچنین بین انواع هویت قومی با هویت ملی وجود دارد. حیات مقدم و قدسی و نقیب‌السادات (۱۳۹۱) در یک پیمایش ملی (مبتنی بر روش اسناد و مدارک علمی و پیمایش) از وضعیت همگرایی و واگرایی چهار قوم آذری، کرد، عرب و بلوچ، نشان دادند که اگر چه میزان‌های همگرایی متفاوت بودند، با این وصف میزان همگرایی در سطح بالا و واگرایی در سطح پائینی قرار داشت. نواح، قیصری و تقوی نسب (۱۳۸۹) در تحقیق خود با عنوان «آسیب‌شناسی مسائل قومی در ایران، مطالعه موردی عرب‌های ساکن شهرستان اهواز» هویت قومی بخشی از جمعیت عرب شهرستان اهواز را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که متغیرهای رضایت از نظام سیاسی، احساس محرومیت نسبی در بعد سیاسی و احساس محرومیت نسبی در بعد اقتصادی بیشترین اثر تعاملی را در بین سایر متغیرهای این تحقیق بر هویت قومی داشته است. به باور پیشگاهی‌فرد و امیدوی‌اوج (۱۳۸۸) ساختار فضایی جغرافیایی ملت ایران از دلبخش به هم پیوسته مرکزی و پیرامونی پدید آمده که در بخش حاشیه‌ای گروه‌های قومی آذری، کرد، عرب، بلوچ و ترکمن سکونت دارند و اقلیت مذهبی اهل سنت، با دو شاخه حنفی و شافعی در فضای پیرامونی کشور پراکنده اند. بیژنی و عزتی (۱۳۸۷) در تحقیق خود تحت عنوان «کالبدشکافی جنبش‌ها و گروه‌های قومی در استان خوزستان» تلاش کردند تا جنبش‌ها و احزاب قوم عرب در استان خوزستان را به عنوان یکی از اقوام کهن ایرانی مورد کالبد شکافی قرار دهند. به باور آن دو این جنبش‌ها از لحاظ تعداد کمی جمعیت، پتانسیل جغرافیایی و ژئوپولیتیکی، مذهب تشیع و مرزنشین بودن از شرایط ویژه‌ای برخوردار است. نواح، تقوی‌نسب (۱۳۸۵) در مقاله خود تحت عنوان «تأثیر احساس محرومیت نسبی بر هویت قومی و هویت ملی؛ مطالعه موردی: اعراب استان خوزستان» یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که افزایش احساس محرومیت نسبی، هویت قومی (که با ابعاد سه گانه اجتماعی، سیاسی و فرهنگی سنجش شده) در میان مردم عرب این استان تشدید شده و در پی آن برخی جنبه‌های هویت ملی آنان کاهش می‌یابد؛ بنابراین، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین هویت قومی و هویت ملی اعراب استان خوزستان رابطه معکوسی وجود دارد. هاشمی (۱۳۸۶) در پژوهش خود با تمرکز بر قوم عرب، به معرفی ویژگی‌های آن پرداخته، مطالبات قومی آنها را در چهار حوزه مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بیان کرده است. امان‌اللهی (۱۳۸۱) علت پراکندگی قومی را در دو عامل زبان و دین جستجو کرده است. یافته‌های دیجونی (۲۰۰۹)، آلن (۲۰۰۲) و نیز هارسمن (۱۹۹۵) بر وجود رابطه میان پایگاه اجتماعی و اقتصادی اقوام با جدایی‌گزینی مکانی تاکید داشت. در سال ۲۰۰۳ بولت، جدایی‌گزینی مسکونی و مکانی را در پنج کشور اروپایی (اوکراین، فنلاند، آلمان، هلند و سوئد) در ارتباط با اقلیت‌های قومی مورد مطالعه قرار می‌دهد و در نهایت علت اصلی جدایی‌گزینی قومی در این کشورها را سیاست‌های نادرست دولتی به خصوص در حوزه مسکن و عدم توجه به ریشه‌های پدیده جدایی‌گزینی در سیاست‌ها و طرح‌های اجرایی دولت‌ها می‌داند. به هر ترتیب نویسندگان بر این اعتقادند که با وجود منابع بسیار و غنی در حوزه قومیت در کشورمان، هنوز این دانش در برخی حوزه‌ها، مانند: راهبردهای اجتماعی - جغرافیایی (همزیستی، همگرایی، انسجام، تعامل و...) قومیت‌ها به خوبی سازماندهی نشده و این

1. Djonei
2. Harsman
3. Bolt

خود می‌تواند منبع نگرانی‌هایی باشد. از این رو تحقیقات از این دست می‌تواند نه فقط اطلاعات دقیق‌تری نسبت به وضعیت قومیت‌ها و مطالبات قومی عرب‌ها، که علل وقوع و گسترش برخی چالش‌های امنیتی - اجتماعی و جغرافیایی را روشن‌تر ساخته، راهبردهای مختلفی برای بهبود وضعیت ارائه دهد.

مبانی نظری

طایفه عبارت است از یک واحد جغرافیایی شامل یک سازه اجتماعی و سیاسی که وابسته به مکان و فضای جغرافیایی و مشخص در سطح سیاره زمین است. بنیاد فلسفه طایفه، قلمرو یا سرزمین مشخص^۱ و نظام خویشاوندی است. سرزمین به‌عنوان بستر و کالبد فضایی جغرافیایی طایفه عمل می‌کند. انسان ساکن در جغرافیای زیستگاهش در چارچوب و فعل و انفعالات طبیعی و اجتناب‌ناپذیر با سرزمین، یا محل زندگی و محیط زیست خود روابط اکولوژیکی برقرار می‌کند و از طریق چنین روابطی است که جسم و جان انسان با مکان و زادگاه و محیط زیست پیوند می‌خورد و روابط عاطفی را نیز شکل می‌دهد که به نوعی تجلی معنوی روابط مادی انسان با زیستگاه خود محسوب می‌شود (رومینا و صادقی، ۱۳۹۴: ۹۰). همین امر به شکل‌گیری مفهوم طایفه به‌عنوان قلمرو و زیستگاه منجر می‌شود. وجود قلمرو و سرزمین مشترک از عوامل مهم همبستگی میان افراد طایفه است. مردمی که در یک سرزمین مشترک زندگی می‌کنند، خواه ناخواه با یکدیگر تماس حاصل می‌کنند و به تدریج همبستگی زبانی و فرهنگی می‌یابند (mirhedar & other, 2013:172). به عبارتی، زمانی که عده‌ای در مکان و جغرافیایی با یکدیگر تعامل دارند، با گذشت زمان در تمایلاتی خاص تشابه پیدا می‌کنند (Sariolghalam, 2014:12) نظام خویشاوندی که به روابط خانوادگی و پیوندهای عاطفی سازمان می‌دهد در سرزمین مشخص شکل می‌گیرد. لذا می‌توان گفت، طایفه‌گرایی نوعی احساس و انگیزه درونی در افراد ساکن در مکان و فضای جغرافیایی است که ارزش‌های مرتبط با نحوه ادراک از مکان و محل زیست را بر ارزش‌های فراتر از محل یا مرتبط با محل‌های دیگر ترجیح می‌دهند (رومینا و صادقی، ۱۳۹۴: ۹۱).

اقوام و طوایف اعراب نیز به لحاظ جغرافیایی در جنوب غربی ایران و جنوب استان خوزستان اسکان یافته‌اند. مهاجرت‌های سال‌های ۱۲۸۷ شمسی در کنار تاسیس نخستین شهرک‌های مدرن و صنعتی، تغییراتی شگرفی در روابط اجتماعی سنتی عرب‌ها پدید آورد و موجب شکل‌گیری فضاهای اجتماعی تازه‌ای در این نقاط گردید (کاتم، ۱۳۷۱: ۶۹). رخداد انقلاب اسلامی و گفتمان انقلابی موجب طرح گرایش‌های ناسیونالیسم عربی و گسترش آن گردید. اما وقوع جنگ تحمیلی مطالبات قوم‌گرایانه غلیظ آنها را برای مدتی به حاشیه برد و گرایش به سمت اتحاد ملی را در آنها تحریک کرد. ضمن اینکه در سال‌های بعد با بهبود وضعیت اقتصادی اعراب و تعلقات دینی آنها که عمدتاً شیعی هستند موجب کاهش فعالیت قومی ضدامنیتی آنها شد. به طوری که می‌توان سیاست همسویی قوم عرب با دولت مرکزی ایران را شاهد بود. در عین حال زمینه‌های آسیب‌پذیری و تحرکات قوم‌گرایانه اعراب ایران را در فازهای مختلف می‌توان پیش‌بینی کرد. به عنوان نمونه می‌توان به چالش‌های ناشی از جنگ و بیکاری و جمعیت جوان اقوام عرب در کشور در مقایسه با وضعیت اقتصادی اعراب کشورها منطقه اشاره کرد که در جایگاه خود می‌تواند موجب باز تولید گرایش‌های قومی در سطح منطقه گردد. در مجموع از نظر تاریخی غیر از بحران شیخ خزعل - متأثر از ناسیونالیسم عربی با تحریک انگلستان - بحران خاص و مهمی در این قوم دیده نمی‌شود در دوران معاصر شاهد احیای هویت ملی و مذهبی واحد و عدم فعالیت گسست

عرب- فارس هستیم. در این میان آرمان‌های شیعی و ملی جمهوری اسلامی ایران بسیاری از کلیشه‌های حاشیه‌ای پیرامون ناسیونالیسم افراطی در میان قوم عرب را خنثی می‌سازد (عصاریان نژاد، ۱۳۸۳: ۳۲).

چالش‌های امنیتی، اشاره دارد به شرایط و وضعیت جدیدی که مسیر آینده جامعه را از بیرون مورد هجوم قرار داده حفظ تعادل آن را دچار مشکل و مستلزم تلاشی سخت و سرنوشت‌ساز می‌سازد. عینی‌بودن، جدید بودن وضعیت، ناظر به آینده بودن، بیرونی‌بودن (و غیرارادی بودن آن) و بالاخره اقتضای تلاشی سخت و تعیین‌کننده، از ویژگی‌های «چالش» در این تعریف است. در این مقاله منظور از چالش‌ها عبارت است از: نقاط ضعف، قوت، تهدید و فرصت که از خلال وجود وضعیت برهم خورده قومی در منطقه برای پلیس پاوا (و در کل بر تمامیت نظام اجتماعی) ایجاد می‌گردد. این چالش‌ها می‌توانند به علل گوناگون (که البته موضع این مقاله نیست) و در اشکال «فوری»، «تدریجی» و «ادامه‌دار» دسته‌بندی شوند (رضوی، ۱۳۸۵: ۲۱). هانگ^۱ در یک طبقه‌بندی دیگر چالش‌ها را به ناگهانی^۲ و تدریجی^۳ دیگر در دو سطح خرد و کلان (بریچر و جاناتان،^۴ ۲۰۰۰: ۶۵۶) تقسیم کرده‌اند. گروهی دیگر از محققان آن را با توجه به وسعت، میزان تخریب و خسارت و همچنین محدوده جغرافیایی دسته‌بندی می‌کنند (امیری، ۱۳۸۷: ۴۷). یکی از قدیمی‌ترین تحقیقات در خصوص عوامل ساختاری الگوی فضایی شهر را شاخسویه^۵ (۱۹۸۶) با تاکید بر پایگاه‌های اجتماعی و قومی گروه‌های مختلف جامعه انجام داد. او بر این اعتقاد بود که توزیع قومیت‌ها را می‌توان بر اساس یک الگوی فضایی خاص (که بعدها موران آنسلین نیز بر آن تاکید کرد) مشخص نمود. زمانی که در حوزه نظم و امنیت (و یا به خطر افتادن آن) با تاکید بر پلیس سخن گفته می‌شود، منظور هدف‌گیری مفاهیمی مانند: کاهش امنیت و احساس امنیت، برهم‌خوردن نظم اجتماعی و بروز اغتشاشات، درگیری‌ها، آشوب‌ها، شورش‌ها و دیگر رخدادهایی مانند بروز رفتارهای جمعی، تجمع‌ها و تظاهرات غیرقانونی و از این قبیل است. از این رو قبل از طراحی امنیت برای یک ظرف فضایی ابتدا باید شناخت کاملی از ویژگی‌های تهدیدات آن ظرف فضایی پیدا کرد (بابایی و سلطانی، ۱۳۹۶: ۱۴۰).

نظریه‌های انسجام در جوامع چند فرهنگی

نظریه‌هایی که از آن‌ها تحت عنوان «نظریه‌های انسجام» یاد می‌کنیم، در کلیت نظریه‌هایی می‌گنجد که توسط اندیشمندان در خصوص وفاق سیاسی، انسجام اجتماعی، انسجام ملی و اتحاد ملی در جوامع چند فرهنگی مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. این نظریه‌ها سه صورت کلی را شامل می‌شوند:

نظریه همانندسازی: نظریه واقع‌گرای «هماندسازی» از پیامد اندیشه‌های بدبینانه به تفاوت‌های فرهنگی در یک جامعه نضج پیدا کرده است. اساس این نظریه بر این است که خرده فرهنگ‌ها که در خود، قدرت رویارویی با فرهنگ غالب و یا ایدئولوژی‌های سیاسی، امنیتی و اقتصادی حاکم را نمی‌بینند، به تدریج، هویت فرهنگی خود را از دست داده و با دست کشیدن از الزامات فرهنگ خود، الگوهای معیشتی و رفتاری خویش را با الگوهای حاکم منطبق می‌سازند تا از برخوردهای تبعیض‌آمیز و طرد و نفی رهایی یابند.

نظریه تکثرگرایی سیاسی: مفهوم «پلورالیسم سیاسی»، اولین بار توسط جی.اس. فرینوال ابداع شد که طبق تجویزات آن دولت مرکزی با شناسایی، مدارا و رواداری میان تنوعات فرهنگی و قومی گوناگون به ارتقا، انسجام و وحدت

1Hawang

2Abrupt Crisis

3Cumulative Crisis

4Brecher & Janathan,2000

5. Shakouie

ملی می‌اندیشد و به رعایت حقوق همه اقلیت‌های قومی در حفظ و رویش شاخص‌های هویتی آنان نظیر زبان، سنت‌ها، هویت و... می‌کوشد.

نظریه چند فرهنگ‌گرایی (تعامل‌گرایی): در واقع، یک جنبش سیاسی است که بر اندیشه همگون‌سازی بنا گردید. چند فرهنگ‌گرایی به مثابه امر سیاسی، در دو سطح مورد توجه قرار می‌گیرد: سطح اول مربوط به حقوق شهروندی، یعنی وارد کردن عنصر تنوع فرهنگی به عنوان عامل جدید در باز تعریف حقوق شهروندی و تعلق ملی است. در سطح دوم، چند فرهنگ‌گرایی به سیاست‌گذاری دولتی مربوط می‌شود. بر این مبنا برخی از کشورها ضمن دست کشیدن از این انگاره که اقلیت‌ها باید در فرهنگ ملی ادغام شوند، به اتخاذ سیاست‌های چند فرهنگی و نهادهای مناسب با آن دست زده‌اند (جنکینز، ۱۳۸۱: ۱۳۲؛ هال، ۱۳۸۳: ۳۲۵؛ بالمر و سولوموز، ۱۳۸۱: ۱۲۴).

همانگونه که در بالا گفته شد. تبیین‌های مختلفی برای توضیح چگونگی رفتار اقوام و مدیریت تعامل با اقوام اقلیت در جامعه وجود دارد، که بسیاری از آنها ماهیتی عام دارند. یعنی در میان همه جوامع یافت می‌شوند و البته برای تبیین این که چرا تعارض قومی عنصر مشترک بسیاری از انواع گوناگون جوامع و فرهنگ‌هاست، مناسب است. برای مطالعه این گونه فرآیندها، ما در این مقاله از مفاهیم و دیدگاه‌هایی که بیشتر خصلتی جامعه‌شناسانه داشتند، یعنی، گیدنز^۱، اسمیت^۲ و مدل چهارگانه شالوف^۳ و احمد و سعید بهره‌گیری کردیم.

مفاهیم جامعه‌شناسانه مربوط به تضادهای قومی در سطحی عمومی، مفاهیم: «قوم‌مداری»، «حصر گروهی» و «تخصیص منابع» هستند (گیدنز، ۱۳۸۸: ۲۸۶). گیدنز بر این اساس، نوع‌شناسی‌های دیگری از چالش‌های قومیت‌ها را (مانند تعصب‌آمیز، ابزارگرا، همانندی، درهم‌آمیزی، کثرت‌گرایی فرهنگی یا تکثرگرا) را ارائه می‌کند. او با تأکید بر این نوع‌شناسی‌ها، پیش‌بینی می‌کند که نظام‌های سیاسی و ابزارهای به‌کارگیری قدرت مانند پلیس، در آینده همانند گذشته محتمل‌ترین مسیر ترکیبی از این سه نوع خواهد بود، با تأکید نیرومندتر از گذشته بر کثرت‌گرایی به باور گیدنز، جوامعی که در گذشته و حال، رهیافت همانندسازی را در روابط قومی خود (از قبیل ایالات متحده آمریکا، کانادا، استرالیا، برزیل و آرژانتین) پیشه ساخته‌اند از حیث شکل و درجه دارای انواع متفاوتی هستند (گیدنز، ۱۳۸۸: ۲۹۰). یکی از روش‌های اعمال سیاست همانندسازی، جداسازی است. جداسازی هنگامی رخ می‌دهد که گروه مسلط از طریق اعمال فشار به‌وسیله نیروهای کنترل (مانند نظامی و انتظامی)، گروه‌های نژادی، دینی و قومی دیگر را به زیستن در مناطق مسکونی جدا از محل سکونت گروه مسلط وا می‌دارد. به اعتقاد او دو نه‌تنها نژادپرستی و تبعیض قومی^۴ هنوز در اروپای غربی و آمریکا پابرجاست بلکه همانگونه که شورای جهانی کلیساها^۵ نیز مدارکی ارائه کرده که نشانه‌هایی وجود دارد که نژادپرستی همچنان رو به افزایش است. به باور گیدنز تمایزات قومی (در کشورهایی مانند: فرانسه، سوئیس اسپانیا، پرتغال، سوئد و هلند با جنبش‌هایی نظیر: جنبش‌های مخالف غرق شدن در میان خارجی‌ان^۶ سخت شدن قوامین مهاجران، اخراج مهاجران و...) به‌ندرت خنثی^۷ محسوب شده و معمولاً با نابرابری‌های آشکار در میزان ثروت و قدرت و همچنین تعارض بین گروه‌ها در ارتباط است (گیدنز، ۱۳۸۸: ۲۸۷ و ۳۰۸).

1. Giddens
2. Smith
3. Shaloff
4. ethnic discrimination
5. World Council of Churches
6. Uberfrending
7. neutral

اسمیت در این باره دو رویکرد برای قومیت در نظر گرفته: نخست، اصل‌گرایی (که قومیت را ناشی از پیوندها و احساس‌های اصیل و حتی ذاتی و طبیعی می‌داند که فراتر از مقاطع زمانی قرار می‌گیرد و قومیت را نوعی پیوند می‌داند که حاصل فرایند مشارکت و همزیستی میان اعضای یک گروه اجتماعی است) و دوم، ابزارگرایی (که قومیت را یک مفهوم ذاتی و طبیعی و حتی لزوماً یک نوع اشتراک در باورهای ذهنی در دراز مدت به حساب نمی‌آورند، بلکه نوعی وسیله یا ابزار قلمداد می‌کنند که برای دستیابی به هدف‌های دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد، که این هدف‌ها عمدتاً هدف‌های سیاسی و اقتصادی‌اند).

یافته‌های شالوف، احمد و سعید^۱ (۲۰۰۳) در خصوص بحران‌ها و چالش‌های قوم بر این تاکید دارند که بحران‌های اجتماعی و قومی در یک بستر اجتماعی (یعنی تلفیقی از متغیرهای محیط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و صنعتی) توسعه می‌یابند. به این معنا که برای یافتن علل وقوع و گسترش چالش‌های قومی باید به علت‌های ریشه‌ای بحران‌ها و چالش‌های اجتماعی و قومی مانند محرمیت‌ها، عدم شایسته‌سالاری‌ها، تبعیض و توضیح نابرابر ثروت، ارتباطات غیر موثر و... توجه و تاکید کرد (وفادار، قصری، ۱۳۹۰: ۱۹۰). تلاش ما در این مقاله این بود که با تاکید بر نظرات گیدنز، نظریه دوگانه اسمیت و چهارگانه شالوف، احمد و سعید چالش‌های قومی اعراب خوزستان را توضیح داده، راهبردهایی برای تلطیف مناسبات اجتماعی و جغرافیایی با تاکید بر ارتقاء امنیت ملی ارائه کنیم.

روش پژوهش

در این مقاله کیفی - اکتشافی مورد نظر کوهن و مینیون^۲ (۱۹۹۶)، و با استفاده از مدل سوات انجام گرفته است. نظر به این که انتخاب مشارکت‌کنندگان در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده مورد بررسی انجام می‌شود، از این رو در این پژوهش جامعه آماری از چهار طبقه یا گروه «معاونان، رؤسای ادارات، دواير و کارشناسان سازمان اطلاعات فرماندهی کل ج.ا.ا»، «نخبگان و اساتید علوم سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی در منطقه»، «مسئولان سیاسی منطقه»، «رهبران افکار منطقه» انتخاب شد. با توجه به کیفی بودن تحقیق، روش نمونه‌گیری به صورت غیراحتمالی هدفمند (ناهمگون: با توجه به چهار جامعه آماری یادشده در بالا) می‌باشد. در شماره ۱ زیر جامعه آماری و حجم نمونه آمده است.

جدول ۱. جمعیت مشارکت‌کننده و حجم مشارکت‌کننده‌ها

ردیف	جامعه آماری	تعداد جمعیت مشارکت‌کننده	حجم جمعیت مشارکت‌کننده
۱	معاونان، روسای ادارات و دواير، و کارشناسان پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا	۲۵	رسیدن تا اشباع نظری
۲	نخبگان و اساتید علوم سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی در منطقه؛ دوم، مسئولان سیاسی منطقه؛ سوم، رهبران افکار منطقه	۷۵	رسیدن تا اشباع نظری

به هر ترتیب در این مقاله چالش‌ها ابتدا در چهار محور نقاط ضعف، قوت، تهدید و فرصت، دسته‌بندی شده سپس هر محور در چهار بعد اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و سیاسی تقسیم، آنگاه ذیل هر یک از ابعاد چهار گانه مهم‌ترین نقاط ضعف (۱۹ گویه)، قوت (۱۵ گویه)، تهدید (۳۲ گویه) و فرصت (۲۵ گویه) در قالب گویه‌های قابل پرسش (احصاء از طریق منابع و اطلاعات جمع‌آوری شده سازمان اطلاعات فرماندهی کل ج.ا.ا، نظرات نخبگان و کارشناسان) آورده شده و از طریق مدل سوات که اشاره به همان چهار محور نقاط ضعف، قوت، تهدید و فرصت دارد، تجزیه و تحلیل شده است. این مدل تجزیه و تحلیل سه مرحله اساسی دارد: نخست، تعیین و تدوین دقیق و شفاف اهداف کلی و هدف‌های جزئی تجزیه و تحلیل سوات و تصمیماتی که از آن انتظار می‌رود؛ دوم، تعیین موضوعات مورد تحلیل (که می‌تواند شامل بررسی در خصوص تولیدات جدید، برنامه پیشنهادی، توسعه و گسترش خدمات نوین، ایده و روش جدید و یا یک طرح جدید در خصوص تخصیص منابع کمیاب باشد)، و بالاخره سوم، تدوین چهار جنبه تجزیه و تحلیل سوات در قالب قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها. بر همین اساس به عنوان نخستین گام در بررسی چالش‌های امنیتی قومیت عرب، پس از بررسی همه جانبه مبانی نظری با شناخت وضع موجود منطقه مورد مطالعه و جایگاه آن در قالب تجزیه و تحلیل محیط داخلی و محیط کلان و خرد سازمان به منظور شناسایی و استخراج نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای (امنیتی قومیت عرب) آغاز شد. ایجاد جداول تجزیه و تحلیل عوامل شناسایی شده و تاثیرات متقابل آنها بر یکدیگر گام بعدی مورد توجه مدل‌ها بوده است. در نهایت با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته، چشم انداز، اهداف، راهبردها و برنامه‌های عملیاتی ارائه و تدوین می‌گردند (که البته این بخش موضوع کار مقاله نمی‌باشد). مراحل انجام کار و تحلیل در این مقاله عبارت بودند از: ابتدا تشکیل جلسه تجزیه تحلیل سوات، توضیح اجمالی هدف جلسه و مراحل انجام کار برای نمونه‌ها، استفاده از روش طوفان مغزی برای شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات در خصوص موضوع، اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی این چالش‌ها، تشکیل ماتریس سوات و وارد کردن عوامل انتخاب شده با توجه به اولویت‌بندی، انجام اقدامات و بررسی نتایج آنها، ترسیم ماتریس‌های سوات و تحلیل نتایج با تاکید بر محورهای یادشده در تحقیق.

بحث و یافته‌ها

پس از استخراج عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر محدوده مورد مطالعه، فرم نظرسنجی از متخصصان برای تجزیه و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات و تعیین گروه راهبردهای برتر با استفاده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی تهیه و تکمیل شد. امتیاز و رتبه‌های موجود در جدول با میانگین‌گیری از نظرات ارائه شده به دست آمده و جمع نمرات به دست آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۲/۲۵ می‌باشد و در نتیجه در جنوب استان خوزستان ضعف‌های مربوط به طوایف (W) بر قوت‌های آن (S) غلبه دارند. در رابطه با ماتریس ارزیابی عوامل خارجی نیز جمع نمرات به دست آمده برابر با ۱/۸۴ می‌باشد و در نتیجه جنوب استان خوزستان در رابطه با مسئله طوایف اعراب با تهدیدهای بیشتری (t) در مقایسه با فرصت‌ها (O) مواجه است.

برای تجزیه و تحلیل هم‌زمان داخلی و خارجی از ماتریسی به همین نام استفاده می‌شود. به این منظور، جمع نمرات به دست آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی در محورهای افقی و عمودی این ماتریس قرار داده می‌شود تا اولویت نوع راهبرد مشخص گردد. ماتریس تجزیه و تحلیل داخلی و خارجی در (شکل ۴) نشان داده شده است.

شکل ۱. ماتریس تجزیه تحلیل داخلی و خارجی
منبع: (ترسیم نگارندگان)

همانطور که در (شکل ۱) مشاهده می‌شود، راهبردهای گروه WT (راهبردهای تدافعی) که از ترکیب نقاط ضعف و تهدید موجود بدست می‌آیند، راهبردهای منتخب در این روش هستند. در این گروه از راهبردها تلاش می‌شود تا نقاط ضعف را کاهش داده و تهدیدهای خارجی موجود را به حداقل رساند. راهبردهای این گروه در بخش بعد ارائه شده است.

راهبردهای منتخب

راهبردهای تدافعی که از ترکیب نقاط ضعف و تهدید به دست می‌آیند، به عنوان راهبردهای گروه منتخب به شرح (جدول ۲) استخراج شدند.

جدول ۲. راهبردهای تدافعی و عوامل داخلی و خارجی تشکیل‌دهنده راهبردها

راهبرد	راهبردها
S1	هماهنگی و همکاری هرچه بیشتر مقام قضایی و سازمان زندان‌ها در خصوص برخورد مناسب و قاطع با اراذل و اوباش و عدم اعطای مرخصی به آنها در ایام خاص؛ اجرای طرح‌های مبارزه با اراذل و اوباش و فعال نمودن منابع و مخبرین و اتخاذ تدابیر پیشگیرانه در خصوص شناسایی و دستگیری اراذل و اوباش.
S2	گسترش منابع و مخبرین در جلسات برگزار شده توسط حزب‌ها در خصوص برگزاری انتخابات آتی و رصد فعالیت‌های کاندیدهای انتخاباتی در سطح فضای مجازی
S3	کنترل اطلاعاتی خانواده‌های معدومین، ناراضیان اجتماعی و نظایر آن و پرهیز از بزرگ نمایی برخی از موضوعات و مسایل قومی - سیاسی که قابلیت مانور رسانه‌های معاند را در پی دارند؛ کنترل اقشار و گروه‌های آسیب‌زا، فعالیت‌های احزاب بخصوص احزاب منحل و غیرقانونی
S4	رسیدگی به مشکلات اقوام علی‌الخصوص قوم عرب در حوزه رفح محرومیت‌ها، توزیع عادلانه ثروت و امکانات در بین تمامی اقوام، بررسی و ساماندهی مناطق حاشیه‌ای، نوسازی و ایجاد تغییرات اساسی در ساخت و فضای فیزیکی، توسعه و نوسازی زیرساخت‌های شهری و روستایی، احداث و توسعه ادارات و مراکز بهداشتی، آموزشی، مذهبی، ورزشی، خدماتی، درمانی، انتظامی و مانند آن در شهرک‌های حاشیه‌ای
S5	برگزاری جلسات تعاملی با اعضای جامعه اطلاعاتی و اعضای شورای تامین در خصوص بررسی راهکارهای تحکیم روابط بزرگان و منتفدین عشایر با حاکمیت، توجه و تقویت برنامه‌های ملی در مناسبت‌های خاص، برگزاری اجتماعات بزرگ توجیهی و آموزشی سران و بزرگان

<p>عشایر، تبلیغ و مشارکت در جهت تقویت روحیه تقدم قوانین اجتماعی، مدنی و کشوری بر قوانین قبیله‌ای</p> <p>S6 اجرای مستمر طرح‌های پاکسازی منطقه‌ای در بازه‌های زمانی مختلف در سطح استان بویژه مناطق آلوده به سلاح‌های غیرمجاز، تعامل با نهادهای مردمی همچون بسیج و همچنین برگزاری جلسات با سران و بزرگان طوایف و آگاه‌سازی آنها از پی‌آمدهای تیراندازی، رفع خلاءهای انتظامی و پوشش انتظامی اطلاعاتی مراسمی که بیم استفاده از سلاح در آنها متصور است، پیگیری سریع و مستمر پرونده‌های تیراندازی تا حصول نتیجه توسط رؤسای کلانتری در زمینه سلاح در نیروی انتظامی</p>	
<p>S7 ایجاد کانون‌ها، کمپین‌ها و رسانه‌های مجازی تبادل دانش و محصولات فرهنگی، استفاده بیشتر از ظرفیت مدیران لایق و بومی‌گزینی جهت جلوگیری از جریان‌های تندرو و افراطی قومی، رصد مستمر فضای مجازی و حقیقی و ممانعت از شکل‌گیری جریان‌های منحرف در شبکه‌های نو پدید، پخش آگهی‌های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده‌ها در خصوص تهدیدهای این نرم افزارها</p>	
<p>S8 نظارت بر عملکرد و فعالیت جایگاه‌های سوخت بنزین و CNG و تست سوخت عرضه شده جهت عاری بودن از مواد شیمیایی، نصب دکل-ها و تقویت آنتن‌دهی اپراتورهای تلفن همراه در نقاط کور و فاقد آنتن، اختصاص امکانات درمانی و نیروی انسانی کافی به بیمارستان‌ها و مراکز درمانی و بهداشتی استان خصوصاً شهرستان بهبهان، اهواز، شادگان، دزفول، گتوند و خرمشهر، نظارت بر عملکرد پیمانکاران در جهت اتمام پروژه‌های عمرانی از قبیل جاده‌سازی، پل‌سازی، تعمیرات معابر، قطار شهری و غیره، توجه بیشتر به مناطق حاشیه‌ای و استفاده از نیروی بومی جویای کار</p>	

منبع: (ترسیم نگارندگان)

اولویت‌بندی راهبردها با ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی^۱

در این بخش با نظرسنجی از متخصصانی که در تعیین نوع راهبردهای برتر مشارکت داشتند و با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی، راهبردهای استخراج شده در مرحله قبل اولویت‌بندی شده‌اند. نتایج این ماتریس در (جدول ۳) ارائه شده است.

جدول ۳. ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی و اولویت راهبردها

عوامل داخلی و خارجی	اولویت‌بندی								
	S8	S7	S6	S5	S4	S3	S2	S1	
S4. قدرت جمهوری اسلامی ایران در منطقه	۳	۲	۳	۸	۴	۱	۲	۱	۱۶
	/	۳	/	۲	/	۱	/	۱	۴
	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	/
S5. رهبری واحد	۳	۱۶	۱	۲	۴	۸	۲	۱۰	۱۵
	/	۲	/	۱	/	۳	/	۱	۴
	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	/
S6. وجود نخبگان قومی	۴	۱۰	۱	۲	۲	۲	۱۶	۳	۰۵
	/	۴	/	۱	/	۲	/	۲	۴/
	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	/
S7. ارتباط قوم عرب یا اعراب حاشیه نشین خلیج فارس در برقراری مراوده-های اقتصادی	۳	۸	۱	۲	۴	۱۰	۳	۱۶	۰۵
	/	۲	/	۱	/	۴	/	۳	۴/
	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	/

۲	/۴	۴	/۰	۲	/۲	۳	/۰	۳	/۲	۲	/۸	۳	/۴	۲	/۴	۱	/۸	S9 نقش مدیران اقتصادی در محرومیت- زدایی از منطقه و فضا
/	۲	/	۴	/	۲	/	۳	/	۳	/	۲	/	۳	/	۲	۰	۳	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۲	/۲	۲	/۸	۳	/۴	۴	/۰	۱	/۲	۲	/۲	۲	/۲	۲	/۶	۱	/۴	W7. بالا بودن نرخ بیکاری در مناطق و مکان های مرزی
/	۲	/	۱	/	۲	/	۴	/	۱	/	۲	/	۲	/	۱	۰	۴	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۱	/۰	۳	/۸	۱	/۲	۱	/۰	۲	/۰	۲	/۸	۲	/۴	۳	/۸	۱	/۲	W13. توزیع ناعادلانه ثروت، قدرت و امکانات در مناطق مختلف
/	۱	/	۲	/	۱	/	۱	/	۲	/	۱	/	۲	/	۲	۰	۴	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۳	/۲	۳	/۶	۲	/۲	۴	/۸	۲	/۰	۳	/۲	۱	/۲	۱	/۰	۱	/۸	W12. بی ثباتی یا ضعف شدید در ایجاد ثبات سیاسی، اداری و اقتصادی اغلب کشورهای همسایه که فقدان کنترل مرزها را به همراه داشته است
/	۳	/	۲	/	۲	/	۳	/	۲	/	۳	/	۱	/	۱	۰	۴	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۲	/۰	۱	/۰	۱	/۴	۲	/۰	۱	/۲	۱	/۲	۱	/۰	۱	/۰	۱	/۰	W8. بی توازن در مشارکت ملی اقلیت ها
/	۲	/	۱	/	۱	/	۲	/	۱	/	۱	/	۱	/	۱	۰	۴/	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۳	/۰	۲	/۶	۲	/۴	۴	/۸	۲	/۰	۲	/۴	۱	/۴	۱	/۴	۱	/۰	W3. احساس محرومیت نسبی اقوام مکان های مرزنشین جنوب
/	۳	/	۱	/	۲	/	۳	/	۲	/	۲	/	۱	/	۱	۰	۴/	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۶		۰		۴		۸		۳		۲		۶		۹		۰	۸۲	جمع نمره های عوامل داخلی
/		/		/		/		/		/		/		/		۰	/	
۲		۲		۲		۲		۲		۲		۱		۱		/	۴۱	
																/		
۴	/۰	۱	/۲	۱	/۰	۲	/۴	۱	/۲	۳	/۰	۱	/۴	۱	/۲	۱	/۸	O10. سپردن حفظ امنیت بخشی از قسمت های غیرحیاتی منطقه به افراد بومی منطقه و انتخاب مدیران برای آن مجموعه از بین قوم عرب منطقه
/	۴	/	۱	/	۱	/	۲	/	۱	/	۳	/	۱	/	۱	۰	۴	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۳	/۰	۱	/۰	۳	/۲	۳	/۴	۴	/۸	۱	/۴	۱	/۲	۱	/۰	۱	/۸	O12. وجود ظرفیت ها برای ایجاد بازارچه های مرزی در استان
/	۳	/	۱	/	۳	/	۳	/	۳	/	۱	/	۱	/	۱	۰	۴	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۳	/۸	۳	/۸	۴	/۰	۳	/۴	۴	/۶	۲	/۸	۱	/۴	۳	/۰	۱	/۴	O18. امکان توسعه و ترویج مشاغل روستایی مانند دامداری و کشاورزی با اعطای تسهیلات بلند مدت به روستائینان
/	۲	/	۲	/	۴	/	۳	/	۳	/	۱	/	۱	/	۳	۰	۴	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۳	/۸	۲	/۸	۳	/۲	۳	/۴	۲	/۰	۲	/۲	۱	/۰	۱	/۰	۱	/۹	O1. حل یا رفع مشکلات به وجود آمده از خلال آلودگی های هوا و محیط زیست در مکان ها و فضای مختلف
/	۲	/	۱	/	۳	/	۳	/	۲	/	۲	/	۱	/	۱	۰	۳	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		
۱	/۲	۳	/۸	۱	/۰	۱	/۴	۳	/۲	۲	/۴	۳	/۴	۲	/۲	۱	/۹	O19. وجود صنایع دستی و کمک به رونق بازار صنایع دستی شهرستان به عنوان یکی از ارکان اشتغال زایی مردم
/	۱	/	۳	/	۱	/	۱	/	۳	/	۲	/	۳	/	۲	۰	۳	
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		/		

منطقه																		
۲	/۰	۳	/۰	۱	/۰	۱	/۰	۴	/۰	۱	/۴	۱	/۰	۱	/۴	۱	/۵	T2. تعامل بین گروهک های خلق عرب و سلفی ها در جهت انحراف جوانان و مردم منطقه با توجه به تحولات اخیر سوریه
/	۲	/	۳	/	۱	/	۱	/	۴	/	۱	/	۱	/	۱	/	۰	۴
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰	۰	
۲	/۰	۱	/۰	۱	/۰	۱	/۰	۳	/۰	۲	/۶	۴	/۰	۴	/۴	۱	/۳	T14. افزایش تحركات تروریستی گروهک های تجزیه طلب در سطح استان شامل جذب افراد مستعد در جهت بمب گذاری و انفجار در برخی از طرح های عمرانی و نظامی
/	۲	/	۱	/	۱	/	۱	/	۳	/	۱	/	۴	/	۳	/	۰	۴
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰	۰	
۱	/۰	۲	/۲	۱	/۲	۱	/۲	۳	/۰	۲	/۶	۴	/۰	۳	/۴	۱	/۳	T30. افزایش فعالیت تبلیغی گروه‌های سلفی از طریق کمک مالی به افراد نیازمند، توزیع کتب و سی دی در مناطق پراکنده عربی
/	۱	/	۲	/	۱	/	۱	/	۳	/	۱	/	۴	/	۳	/	۰	۴
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰	۰	
۳	/۶	۲	/۴	۲	/۲	۳	/۶	۳	/۶	۲	/۴	۱	/۲	۱	/۰	۱	/۲	T3. افزایش فعالیت تبلیغی گروهک های تجزیه طلب در سطح فضای مجازی و واقعی از طریق ارسال پیامک های محرک، نصب و ترسیم پرچم، شعارنویسی و نظایر آن
/	۲	/	۲	/	۲	/	۲	/	۲	/	۲	/	۱	/	۱	/	۰	۴
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰	۰	
۲	/۸	۳	/۸	۲	/۸	۱	/۲	۳	/۶	۴	/۰	۴	/۶	۴	/۰	۱	/۲	T4. افزایش شبکه‌های ماهواره‌ای و سایت‌های اینترنتی و پخش برنامه های مختلف بر علیه نظام واعلام فراخوان در مناسبت‌های خاص
/	۱	/	۲	/	۱	/	۱	/	۲	/	۴	/	۳	/	۴	/	۰	۴
۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰		۰	۰	
۳		۲		۹		۱		۹		۲		۲		۲		۰	۵۰	جمع نمره‌های خارجی
/		/		/		/		/		/		/		/		۰	/	
۲		۲		۱		۲		۲		۲		۲		۰		/	۴۱	
																	۱	
۹		۱		۳		۸		۲		۳		۸		۰			جمع کل	
۶		۹		۴		۷		۲		۸		۲		۸				
/		/		/		/		/		/		/		/				
۴		۴		۴		۴		۵		۴		۳		۴				

راهبردهای تدافعی که از ترکیب نقاط ضعف و تهدید به دست می‌آیند، به عنوان راهبردهای گروه منتخب برابر (جدول ۲) با تعیین رتبه بندی نمره جذابیت ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی و اولویت‌بندی آنها مشخص و در راستای کاهش تهدیدات و ضعف‌های منطقه مورد استفاده قرار خواهند گرفت.

نتیجه‌گیری

در رابطه با قوم عرب و ویژگی‌های مختلف فضایی و مکانی و پراکنش آن تحقیقاتی در داخل کشور صورت گرفته است که می‌توان نتایج این تحقیق را با نتایج آنها مقایسه نمود. بر اساس مجموع محاسبات و تحلیل‌های صورت گرفته در این تحقیق مشاهده می‌شود که راهبرد چهارم «رسیدگی به مشکلات اقوام علی‌الخصوص قوم عرب در حوزه رفع محرومیت‌ها و...» (S4) رتبه اول را در میان سایر راهبردها کسب کرد. خوزستان علی‌رغم ثروت‌های بسیاری که در سرزمین خود نهفته دارد، از جمله مکان‌های محروم کشور است که این فقر و محرومیت مبتنی بر سیاست‌های غلط دوران پهلوی شکل گرفته است. حوادث ناشی از جنگ نیز بر مشکلات این منطقه افزوده و ضروریست تا معضلات

مردم این استان شناسایی شده و مورد توجه قرار گیرد. بیشترین مشکلات مردم خوزستان در حوزه مشکلات اجتماعی، مشکلاتی چون افزایش و تراکم جمعیت، امکانات ضعیف و نبود بهداشت، عدم توجه به فضاهای قابل استفاده، نبود مسکن مناسب، کمبود امکانات رفاهی و نظایر آن می‌باشد. توجه به مشکلات معیشتی و رفاهی اعراب خوزستان می‌تواند یکی از جدی‌ترین راهکارهایی باشد که در مسیر ایجاد همسبستگی ملی وجود دارد.

راهبرد نظارت بر عملکرد و فعالیت جایگاه‌های سوخت بنزین و CNG و تست سوخت عرضه شده جهت عاری بودن از مواد شیمیایی و فعالیت‌های عمرانی نظیر آن (S8)، دومین رتبه را در میان سایر راهبردها به خود اختصاص داده است که با توجه به ویژگی توسعه پایدار و همه‌جانبه‌نگر که در این راهبرد نهفته است، بالا بودن اهمیت آن مشخص می‌گردد. با در نظر گرفتن مجموع ظرفیت‌ها و برنامه‌ریزی در راستای استفاده بهینه و اقتصادی از منابع آب و سایر زیرساخت‌ها، می‌توان در راستای کاهش عدم تعادل‌های فضایی و منطقه‌ای (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، عمرانی و غیره) استان و کاهش بیکاری، فقر عمومی، محرومیت، افزایش رضایت عمومی، مقابله با مشکلات اجتماعی و امنیتی ناشی از گسست سیاسی و اجتماعی میان مردم و سران طوایف و حکومت مرکزی حرکت کرد.

راهبرد برگزاری جلسات تعاملی با اعضای جامعه اطلاعاتی و اعضای شورای تأمین در خصوص بررسی راهکارهای تحکیم روابط بزرگان و متنفذین عشایر و سایر روسای که پراکنده‌اند، با حاکمیت و... (S5)، نیز رتبه سوم را در میان سایر راهبردها به خود اختصاص داده است. برنامه‌ریزی برای تحکیم روابط بزرگان و متنفذین عشایر با حاکمیت و با هدف افزایش امنیت عمومی و ملی و تعیین اقدامات لازم در راستای دستیابی به اهداف راهبردهای فوق، جز با همفکری و همکاری دستگاه‌ها و مسئولان متولی بخش‌های تاثیرگذار و ذینفع و ایجاد وحدت رویه و عمل در این دستگاه‌ها امکان‌پذیر نیست.

راهبرد کنترل اطلاعاتی خانواده‌های معدومین، ناراضیان اجتماعی و نظایر آن (S3) از دیگر راهبردهای حائز اهمیت در راستای نیل به امنیت عمومی و ملی است. مشکلات و تهدیدات موجود در استان خوزستان شرایط و زمینه، بستر لازم جهت تولید شکاف‌ها و منازعات قومی در کشور را فراهم می‌کند و دشمن که مترصد فرصت است با ظرافت و سرعت از اوضاع داخلی و بکارگیری ابزار مناسب پروسه تحریک و ترغیب حرکت‌های منازعه‌آمیز قومی و قبیله‌ای را جهت‌دهی کرده و با ایجاد موجی از احساسات و عواطف سرخورده قومی برگرده آن سوار می‌شود و برنامه‌های مدون خود را به مرحله اجرا می‌گذارد. این راهبرد که در راستای اهداف راهبرد قبل مطرح شده است، با هدف ممانعت از سوء استفاده معاندین از مشکلات موجود در استان خوزستان (به عنوان فضایی متراکم) مطرح شده است.

اجرای مستمر طرح‌های پاکسازی فضایی و منطقه‌ای در بازه‌های زمانی مختلف در سطح استان بویژه مناطق آلوده به سلاح‌های غیرمجاز و سایر جرایم (S6)، رتبه پنجم را در میان سایر راهبردها به خود اختصاص داده است. در دوره حاضر با توجه به اوضاع نابسامان منطقه و وجود معضلات امنیتی در برخی از کشورهای منطقه همچون سوریه، عراق، لبنان و سایر کشورهای متشنج منطقه و برنامه‌های کشورهای معاند نظام در راستای به چالش کشاندن کشور و حمایت همه‌جانبه برخی از دشمنان غربی و کشورهای عرب منطقه همچون عربستان و قطر و دیگر کشورهای معاند منطقه از گروهک تجزیه طلب خلق عرب، همواره احتمال افزایش ورود سلاح به سطح استان به عنوان یک تهدید امنیتی متصور است. بنابراین توجه به این موضوع نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

راهبرد ایجاد کانون‌ها، کمپین‌ها و رسانه‌های مجازی تبادل دانش و محصولات فرهنگی، استفاده بیشتر از ظرفیت مدیران لایق و بومی‌گزینی جهت جلوگیری از جریان‌های تندرو و افراطی قومی و... (S7)، در رتبه ششم راهبردهای ارائه شده قرار

دارد. همانطور که پیش‌تر گفته شد سایت‌هایی توسط معاندین و گروه‌های تندرو و پان‌عربیسم راه‌اندازی شده‌اند که در آنها به فعالیت‌هایی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخته می‌شود و می‌کوشند با این تبلیغات و فعالیت‌های خود به تحریک و غلیان احساسان قوم عرب در استان خوزستان دامن بزنند. همچنین در فضای مجازی وبلاگ‌های نیز وجود دارد که افراد سرشناس گروهک‌های پان‌عربیسم احوازی در آنها مطالب خود را بیان می‌کنند. با عنایت به توسعه روزافزون کاربران فضای مجازی و تنوع و توسعه برنامه‌های آن، توجه به این فضا و برطرف کردن تهدیدات و آسیب‌های آن می‌تواند در دستور کار مسئولین امر قرار گیرد.

راهبردهای هماهنگی و همکاری هرچه بیشتر مقام قضایی و سازمان زندان‌ها در خصوص برخورد مناسب و قاطع با اراذل و اوباش و عدم اعطای مرخصی به آنها در ایام خاص؛ اجرای طرح‌های مبارزه با اراذل و اوباش و فعال نمودن منابع و مخبرین و اتخاذ تدابیر پیشگیرانه در خصوص شناسایی و دستگیری اراذل و اوباش (S1) و گسترش منابع و مخبرین در جلسات برگزار شده توسط حزب‌ها در خصوص برگزاری انتخابات آتی و رصد فعالیت‌های کاندیداهای انتخاباتی در سطح فضای مجازی (S2) با وجود اهمیت بالا، به علت تأکید بر یک بعد تأمین امنیت در رتبه‌های آخر قرار گرفته‌اند. البته با توجه به فعالیت‌های معاندانه احزاب و گروهک‌های پان‌عربیسم تندرو و امکان بهره‌برداری از اراذل و اوباش در راه رسیدن به مقاصد شوم خود و تفرقه‌افکنی با تکیه بر اختلافات قومیتی، راهکارهای اخیر و پرداختن به آنها ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به مجموع تحلیل‌های صورت گرفته، مشاهده می‌شود که راهبردهای ارائه شده لازم و ملزوم یکدیگر هستند و اولویت‌بندی فوق تنها اولویت زمانی راهبردها را نسبت به یکدیگر و بر اساس شرایط قومیتی منطقه و فرامنطقه مشخص می‌کند و در راستای نیل به امنیت عمومی و ملی توجه به همه این راهبردها و تدوین برنامه عمل برای همه این راهبردها ضروری است. با قاعده‌مند ساختن و اجرای راهبردهای حاصل از برنامه راهبردی فوق، توجه به مسائل قومیتی به گونه‌ای خواهد بود که امکان پیشرفت منطقه و فضا در راستای دستیابی به اهداف و چشم‌انداز توسعه و افزایش امنیت عمومی و ملی فراهم می‌شود.

بر اساس نتایج به دست آمده از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی، اولویت راهبردها به شرح (جدول ۴) است.

جدول ۴. نمره جذابیت و رتبه راهبردها بر اساس نتایج ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی

رتبه	نمره جذابیت	شماره راهبرد
۷	۴/۰۸	S1
۸	۳/۸۲	S2
۴	۴/۳۸	S3
۱	۵/۲۲	S4
۳	۴/۸۷	S5
۵	۴/۳۴	S6
۶	۴/۱۹	S7
۲	۴/۹۶	S8

پیشنهادها

بر اساس مجموع نتایج به دست آمده که در بالا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، علاوه بر راهکارهای ارائه شده، اقدامات عملی زیر پیشنهاد می‌گردد:

- ❖ با توجه به یافته‌های تحقیق در خصوص عدم آگاهی دقیق از مشکلات و چالش‌های اقوام عرب خوزستان، پیشنهاد می‌شود که تلاش بیشتری برای شناخت عمیق‌تر مشکلات و چالش‌های قومی با تاکید بر نگاه غیر امنیتی صورت گیرد.
- ❖ مهم‌ترین یافته‌ی تحقیق این بود که «راهبرد رسیدگی به مشکلات اقوام علی‌الخصوص قوم عرب در حوزه رفع محرومیت‌ها و بازسازی فضایی منطقه نیازمند بازبینی است»، از این رو پیشنهاد می‌گردد که برای رفع محرومیت‌های فوق با کمک و یاری بزرگان و شیوخ منطقه تلاش بیشتری شود.
- ❖ یافته مهم دیگر «راهبرد نظارت بر عملکرد و فعالیت جایگاه‌های سوخت بنزین و CNG و تست سوخت عرضه شده جهت عاری بودن از مواد شیمیایی و فعالیت‌های عمرانی نظیر آن» بود. لذا پیشنهاد می‌گردد تدابیر مناسب توسط مسئولین محلی و استانی در جهت شناسایی و کاهش آلودگی هوا و انتشار ریزگردها در سطح استان خوزستان و اطلاع‌رسانی به شهروندان به طور دقیق صورت گرفته، ریش سفیدان منطقه به همکاری دعوت شوند.
- ❖ یافته سوم، «راهبرد برگزاری جلسات تعاملی با اعضای جامعه اطلاعاتی و اعضای شورای تأمین در خصوص بررسی راهکارهای تحکیم روابط بزرگان و متنفذین عشایر و سایر روسای که پراکنده‌اند، با حاکمیت» بود. پیشنهاد می‌گردد که نه فقط جلسات فوق را جدی گرفته، که مصوبات جلسه جتما به مرحله اجرایی برسد.
- ❖ به سبب عدم اهتمام جدی مسئولین در خصوص تکمیل پروژه‌های عمرانی تکمیل نشده، پیشنهاد می‌گردد شورایی در خصوص پیگیری این پروژه با محوریت مشارکت عمومی و خبرگان منطقه تشکیل و پی گیری شود.
- ❖ یکی از یافته نشان از عدم به کارگیری مدیران توانمند در منطقه بود. لذا پیشنهاد می‌گردد در استفاده از مسئولین سیاسی و اداری (ترجیحا بومی) و دارای سوابق مدیریتی در شهرداری‌ها و سایر دستگاه‌ها جدیت بیشتری صورت گیرد تا بدبینی‌ها کاهش یابد.
- ❖ یافته‌ی دیگر عدم پیگیری مسئولین استانی و کشوری در خصوص تعیین تکلیف وضعیت کارخانجات و شرکت‌های دارای مشکل بود. پیشنهاد می‌گردد هیاتی از مسئولیت کشوری با همکاری نخبه‌ها و کارشناسان و ریش‌سفیدان بومی در رفع این مشکل تشکیل شده، گزارش‌ها ان به سمع و نظر مردم بومی برسد.
- ❖ راه‌اندازی شبکه فاضلاب شهرهای حاشیه رودخانه خصوصاً رود کارون و جلوگیری از سرازیر شدن فاضلاب به داخل رودخانه‌ها یکی از دیگر از کمبودهای این منطقه است. پیشنهاد می‌گردد در این باره جدیت بیشتری به خرج داده شده، نتایج کار به ساکنان بومی اطلاع‌رسانی شود. برای نمونه فعال نمودن اکیپ‌های خاص جهت رفع انسداد مسیرهای فاضلاب و هدایت آن به مسیرهای تصفیه خانه در شهرستان‌های تابعه می‌تواند در این باره مفید باشد.

❖ یافته‌ی دیگر آن بود که بومیان منطقه از وضعیت تأمین اعتبار پروژه‌های عمرانی در دست ساخت و ناتمامی برخی پروژه‌ها چندان راضی نبودند. لذا پیشنهاد می‌گردد تا آنجا که ممکن است در اتمام به موقع این پروژه‌ها تلاش شده، از سوی دیگر حمایت دولت از شرکت‌ها و کارخانجات در حال ورشکستگی و تازه تأسیس و راه‌اندازی آنها ادامه یابد. تمامی مراحل انجام کار به بومیان منطقه اطلاع‌رسانی شود.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) اخوان مفرد، حمیدرضا؛ هندیانی، عبدالله و زینال‌نژاد، حسن (۱۳۸۷). بررسی راه‌های همگرایی قومیتی با تاکید بر اقوام ترک و کرد در شهرستان ماکو، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، دوره ۳، شماره ۴، صص. ۳۹۹-۴۱۵.
- ۲) اسمیت، آنتونی دی (۱۳۸۳). ناسیونالیسم: نظریه، ایدئولوژی، تاریخ، ترجمه منصور انصاری، تهران: انتشارات تمدن ایرانی.
- ۳) امان‌اللهی بهاروند، سکندر (۱۳۸۱). بررسی علل گونه‌گونی قومی در ایران از دیدگاه انسان‌شناسی، فصلنامه مطالعات ملی، دوره ۳، شماره ۱، صص. ۱۳-۳۵.
- ۴) امیری، عبدالرضا (۱۳۸۷). بحران‌های طبیعی و نظم و امنیت اجتماعی، انتشارات سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- ۵) امیری، علی (۱۴۰۰) تحلیل پراکنش نیروهای مرکزگرا و مرکزگریز در استان کرمانشاه، فصلنامه جغرافیا و توسعه، دوره ۱۹، شماره ۶۴، صص. ۲۶۴-۲۳۷.
- ۶) انواری، زهره (۱۳۹۷). بررسی رابطه قومیت و شکل‌گیری فضا و آداب و رسوم شهری در شهر گرمسار، پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران، دوره ۸، شماره ۲، صص. ۵۷-۳۴.
- ۷) بابایی، سعید و سلطانی، مسعود (۱۳۹۶). واکای چالش‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران و تاثیر آن بر امنیت محیطی کشور با تاکید بر روحیه تجزیه‌طلبی قومیت‌ها در جدار مرزها، پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، دوره ۵، شماره ۱، صص. ۱۳۳-۱۶۶.
- ۸) بالمر، مارتین و سولوموز، جان (۱۳۸۱). مطالعات قومی بنیادی در قرن بیستم، مترجمان پرویز دلیرپور و سید محمد کمال سروریان، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۹) بیژنی، علی و عزتی، عزت‌اله (۱۳۸۷). کالبدشکافی جنبش‌ها و گروه‌های قومی در استان خوزستان، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۲۹ - ۱۵.
- ۱۰) پیشگاهی‌فرد، زهرا و امیدوی‌آوج، مریم (۱۳۸۸). ارتباط بین پراکندگی اقوام ایرانی و امنیت مرزها، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ۵، شماره ۱، صص. ۷۱-۴۸.
- ۱۱) جنکینز، ریچارد (۱۳۸۱) قومیت و نقطه نظرات انسان‌شناسی اجتماعی، ترجمه پرویز دلیرپور و سید محمدکمال سروریان در مطالعات قومی و نژادی در قرن بیستم، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۱۲) حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۱). جغرافیای سیاسی ایران، تهران: انتشارات سمت.
- ۱۳) حیات مقدم، امیر؛ قدسی، امیر؛ نقیب‌السادات، سیدرضا (۱۳۹۱). بررسی نقش و جایگاه اقوام در ساختار دفاعی کشور، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره ۱۰، شماره ۴۰، صص. ۹۸-۷۳.

- ۱۴) خلیلی، محسن (۱۳۸۷). قومیت در نگرش خبرگان قانون اساسی، پژوهشنامه علوم سیاسی، دوره ۳، شماره ۴، صص. ۱۱۹-۷۳.
- ۱۵) دعاگویان، داود (۱۳۹۷). تحلیل نظام کنشگری پلیس، تهران، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۱۶) رضوی، حمیدرضا (۱۳۸۵). تلفیق مدیریت بحران در راهبردهای سازمان، نشریه تدبیر، دوره ۱۸، شماره ۱۷۷، صص. ۵۵-۸۳.
- ۱۷) سعدآبادی، علی اصغر؛ پورعزت، علی اصغر و عباسی، طیبه (۱۳۹۲). شناسایی مولفه‌های همبستگی ملی در اقوام ایرانی، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره ۱۱، شماره ۴۲، صص. ۱۹۸-۱۷۳.
- ۱۸) عساریان‌نژاد، حسین (۱۳۸۳). امنیت و قومیت در جمهوری اسلامی ایران، ماهنامه دانشگاه عالی دفاع ملی، دوره ۴، شماره ۴۸ و ۴۹، صص ۲۸-۴۹.
- ۱۹) کاتم، ریچارد (۱۳۷۱). ناسیونالیسم در ایران، ترجمه احمد تدین، تهران، انتشارات کویر.
- ۲۰) کریم‌زاده، علی؛ علوی، سید فواد و احمدی‌راد، علی (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی مسائل قومی در جامعه ایران (بررسی موردی عرب‌های ساکن شهرستان اهواز)، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۵، شماره ۲۰، صص. ۵۳-۳۰.
- ۲۱) گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر شباهنگ.
- ۲۲) لطفی، حیدر (۱۳۹۵). بررسی توزیع جغرافیایی قومیت‌های ایران و نقش آن بر تحولات آینده جغرافیا، فصلنامه جغرافیا، دوره ۱۴، شماره ۵۱، صص. ۳۸۵-۳۶۷.
- ۲۳) محمدی، حمیدرضا و خالدی، حسین (۱۳۹۳). بررسی پراکنش فرامرزی اقوام و راهبردهای مدیریت و کنترل مرزها، همایش ملی مرزن‌نشینی توسعه پایدار و فرصت‌های سرمایه‌گذاری، پارس آباد.
- ۲۴) میرحیدر، دره؛ میراحمدی، فاطمه‌سادات؛ غلامی، بهادر و نصراللهی‌زاده، بهرام (۱۳۹۲). نقشه‌های القابی و تحریف واقعیت قومی در ایران، فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دوره ۱۱، شماره ۲۱، صص. ۲۲ - ۱.
- ۲۵) حیدری، خیری و نواج، عبدالرضا (۱۳۹۵). بررسی هویت قومی و تأثیر آن بر احساس طرد اجتماعی، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگ، دوره ۵، شماره ۱۸، صص. ۸۴-۵۹.
- ۲۶) نواج، عبدالرضا؛ نبوی، سیدعبدالحسین و حیدری، خیری (۱۳۹۵). قومیت و احساس طرد اجتماعی؛ مخاطرات اجتماعی پیش رو (مورد مطالعه، قوم عرب شهرستان اهواز)، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ۱۷ شماره ۴، صص. ۷۴-۱۰۴.
- ۲۷) نواج، عبدالرضا؛ قیصری، نوراله و تقوی‌نسب، سیدمجتبی (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی مسائل قومی در ایران؛ مطالعه موردی عرب‌های ساکن شهرستان اهواز، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ۳، شماره ۳، صص. ۷۱-۴۷.
- ۲۸) نواج، عبدالرضا و نقوی‌نسب، سیدمجتبی (۱۳۸۵). قوم عرب؛ واگرایی یا همگرایی، فصلنامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، دوره ۱، شماره ۲، صص. ۴۸-۱۹.
- ۲۹) وفادار، حسین و قصری، محمد (۱۳۹۰). الگوی توصیفی بحران در نظم و امنیت، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، دوره ۳، شماره ۳، صص. ۲۰۶-۱۸۸.
- ۳۰) هاشمی، سیدحمید (۱۳۸۶). مطالبات قوم عرب و راه‌کارهای دولت (رویکرد امنیت ملی)، فصلنامه ره‌آورد سیاسی، دوره ۴، شماره ۱۶، صص. ۱۵۷-۱۳۰.
- ۳۱) هال، استوارت (۱۳۸۳). هویت‌های قدیم و جدید، قومیت‌های قدیم و جدید، ترجمه شهریار وقفی‌پور، فصلنامه ارغنون، دوره ۵، شماره ۲۴، صص. ۳۵۲-۳۱۹.
- ۳۲) یوسفی، علی؛ اصغری‌پور ماسوله، احمدرضا (۱۳۸۸). قوم‌مداری و اثر آن بر روابط بین قومی در ایران، دو فصلنامه جامعه‌شناسی تاریخی، دوره ۱، شماره ۱، صص. ۱۴۴-۱۲۵.

۳۳) بابایی اقدم، فریدون؛ روشن‌رودی، سمیه؛ مطیع‌دوست‌کومله، ابوزر و عطار، محمد امین (۱۳۹۶). تحلیل رابطه پایگاه اجتماعی و اقتصادی قومیت‌ها با جدایی‌گزینی شهری (مورد مطالعه: محلات شهر تکاپ)، فصلنامه جغرافیای انتظامی، سال ۵، شماره ۱۹، ۱۱۳-۱۳۲.

۳۴) رومینا، ابراهیم و صادقی، وحید (۱۳۹۴). بررسی تاثیر طایفه‌گرایی بر الگوی رای‌دهی؛ مطالعه موردی: شهرستان نورآباد ممسنی، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ۱۱، شماره ۳، ۸۴-۱۱۶.

- 35) Akhavan Mofrad, HR., Hindiani, A. & Zeinalnejad, H. (2008). A Study of Ethnic Convergence Ways with Emphasis on Turkic and Kurdish Ethnicities in Mako County, Quarterly Journal of Law Enforcement Management Research, Vol. 3, No. 4, pp. 415-399. [Persian].
- 36) Romina, I. & Sadeghi, V. (2015). Investigating the effect of tribalism on the voting model; Case study: Nurabad Mamasani city, Geopolitical Quarterly, Vol.11, No.3, pp. 116-84. [Persian].
- 37) Smith, AD. (2004). Nationalism: Theory, Ideology, History, translated by Mansour Ansari, Tehran: Iranian Civilization Publications. [Persian].
- 38) Amanollahi Baharvand, S. (2002). A Study of the Causes of Ethnic Diversity in Iran from an Anthropological Perspective, National Studies Quarterly, Volume 3, Number 1 (9), pp. 13-35. [Persian].
- 39) Amiri, A. (2008). Natural Crises and Social Order and Security, NAJA Research and Studies Organization Publications . [Persian].
- 40) Amiri, A. (1400). Analysis of the distribution of centrifugal and centrifugal forces in Kermanshah province, Geography and Development Quarterly, Vol. 19, No. 64, pp. 264-237. [Persian].
- 41) Anvari, Z. (2015). A Study of the Relationship between Ethnicity and the Formation of Space and Urban Customs in Garmsar, Anthropological Research of Iran, Vol. 8, No. 2, pp. 57-34. [Persian].
- 42) Pishghahi Fard, Z. & Omidi Avaj, M. (2009). The Relationship between the Dispersal of Iranian Ethnicities and Border Security, Geopolitical Quarterly, Vol.5, No.1, pp. 71-48. [Persian].
- 43) Babaei, S. & Soltani, M. (2017). Analysis of the challenges of the security environment of the Islamic Republic of Iran and its impact on the environmental security of the country with emphasis on the separatist spirit of ethnicities along the borders, Journal of Border Studies, Vol. 5, No. 1, pp. 166-133. [Persian].
- 44) Ballmer, M. & Solomoz, J. (2002). Fundamental Ethnic Studies in the Twentieth Century, translated by Parviz Delirpour and Seyed Mohammad Kamal Sarvarian, Tehran, Research Institute for Strategic Studies. [Persian].
- 45) Bijani, A. & Ezzati, E. (2008). Autopsy of ethnic movements and groups in Khuz estan province, Geographical Quarterly of Sarzamin, Volume 5, Number 20, pp. 29-15. [Persian].
- 46) Jenkins, R. (2002). Ethnicity and the Perspectives of Social Anthropology, translated by Parviz Dalirpour and Seyed Mohammad Kamal Sarvarian in Ethnic and Racial Studies in the Twentieth Century, Tehran, Institute for Strategic Studies. [Persian].
- 47) Hafeznia, M. (2006). Political Geography of Iran, Tehran: Samat Publications. [Persian].
- 48) Hayat Moghadam, A. Qudsi, A. & Naqib al-Sadat, SR. (2012). A Study of the Role and Position of Tribes in the Defense Structure of the Country, Quarterly Journal of Defense Strategy, Vol.10, No 40, pp. 98-73. [Persian].
- 49) Khalili, M. (2008) Ethnicity in the Attitude of Constitutional Experts, Journal of Political Science., Vol. 3, No12, pp. 119-73. [Persian].
- 50) Doagavian, D. (2015). Analysis of the police action system, Tehran, Amin University of Law Enforcement Sciences. [Persian].
- 51) Razavi, H. (2006). Integrating Crisis Management into Organizational Strategies, Tadbir Magazine, Vol. 18, No 177, pp. 83-55. [Persian].

- 52) Assariannejad, H. (2004). Security and Ethnicity in the Islamic Republic of Iran, *Monthly Journal of the Higher National Defense University*, Vol.4, No. 48 & 49, pp. 49-28. [Persian].
- 53) Katam, R.(1992). Nationalism in Iran, translated by Ahmad Tadayon, Tehran, Kavir Publications. [Persian].
- 54) Karimzadeh, A., Alawi, SF. & Ahmadirad, A. (2013) Pathology of ethnic issues in Iranian society (a case study of Arabs living in Ahvaz), *Social Sciences Quarterly*, Vol. 5, No 20, pp. 53-30. [Persian].
- 55) Giddens, A. (2009). *Sociology*, translated by Manouchehr Sabouri, Tehran, Shabahang Publishing . [Persian].
- 56) Lotfi, H. (2016). A Study of the Geographical Distribution of Iranian Ethnicities and Its Role on Future Developments in Geography, *Geography Quarterly*, Vol.14, No.51, pp. 385-367. [Persian].
- 57) Mohammadi, H. & Khaledi, H. (2014). A Study of Cross-Border Distribution of Tribes and Border Management and Control Strategies, *National Conference on Sustainable Development and Investment Opportunities*, Parsabad. [Persian].
- 58) Mir Haidar, D., Mirahmadi, FS., Gholami, B. & Nasrollahi zadeh, B. (2013). Induc tion Maps and Distortion of Ethnic Reality in Iran, *Quarterly Journal of Geography and Regional Development*, Vo. 11, No. 21, pp. 22-1. [Persian].
- 59) Heydari, K. & Nawah, A. (2016). The study of ethnic identity and its effect on the feeling of social exclusion, *Quarterly Journal of Social and Cultural Strategy*, Vol. 5, No. 18, pp. 84-59. [Persian].
- 60) Nawah, AR., Prophet, SAH. & Heidari, K. (2016). Ethnicity and the feeling of social exclusion; *Upcoming Social Risks (Case Study, Arab People of Ahvaz)*, *Iranian Journal of Sociology*, Vol. 17, No. 4, pp. 104-74. [Persian].
- 61) Nawah, AR., Qaisari, N. & Taghavi Nasab, SM. (2010). Pathology of Ethnic Issues in Iran; Case study of Arabs living in Ahvaz city, *Cultural Research Quarterly*, Vol. 3, No. 3, pp. 71-47. [Persian].
- 62) Nawah, AR. & Naqwi Nasab, SM. (2006). Arab people; Divergence or Conve rgence, *Quarterly Journal of Islamic Azad University, Shushtar Branch*, Vol. 1, No. 2, pp. 48-48. [Persian].
- 63) Wafadar, H. & Qasri, M. (2011). Descriptive Model of Crisis in Order and Security, *Quarterly Journal of Law Enforcement and Security*, Vol. 3, No.3, pp. 206-188. [Persian].
- 64) Hashemi, SH. (2007). Arab Demands and Government Strategies (National Security Approach), *Political Leadership Quarterly*, Vol. 4, No. 16, pp. 157-130. [Persian].
- 65) Hall, S.(2004). Old and New Identities, Old and New Ethnicities, translated by Shahriar Waqfipour, *Organon Quarterly*, Vol. 5, No. 24, pp. 352-319. [Persian].
- 66) Yousefi, A. & Asgharpour Masouleh, AR. (2009). Ethnocentrism and its effect on inter-ethnic relations in Iran, *Two Quarterly Journal of Historical Sociology*, First Year, No. 1, pp. 144-125. [Persian].
- 67) Babaei Aqdam, F., Roshanroudi, S., Obedient friend of Komala, AD. & Attar, MA.(2017). Analysis of the relationship between the social and economic status of ethnicities and urban segregation (Case study: Takap neighborhoods), *Quarterly Journal of Disciplinary Geography*, Vol.5, No 19, 132-113. [Persian].
- 68) Eugene F. Stone & RomeroDianna L. Stone (2020). Stereo types of ethnic groups and unfair discrimination. *The Police Journal*, Vol. 5, No. 24, pp. 38-57.
- 69) Brecher, M & wilkenfeld, J. (2000). A study of crisis, USA: the university of Michigan press.
- 70) Djonie, J. (2009). Comparison of Urban Racial Separation Criteria, Evidence from the 2000 Census, *Rev Black Polit Econ*, Vol. 36, pp. 79-91.
- 71) Harsman, B. (1995). the spatial segregation of ethnic and demographic groups, *Journal of Urban Economics*, Vol .37, pp. 1-16.
- 72) Shaluf, I. M., Ahmadum, F. & said, A. M. (2003). A review of disaster and crisis, *Disaster prevention and, Quarterly management*, Vol. 12, No.1, pp.5-11.